

LUKUMUMMIT JA -VAARIT

OPETTAJAN OPAS

Lukumummi ja -vaari -toiminta

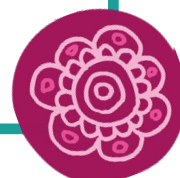
Lukumummi ja -vaari –toiminta on kehitetty osana Niilo Mäki Instituutin hankkeita; Lukemissujuvuuden kehityksen tukeminen kouluikässä (2012-2014) sekä Kielellisten taitojen ja lukemisen tukeminen (2015-2017). Toiminta kehitettiin yhdessä Mannerheimin Lastensuojeluliiton Järvi-Suomen piirin kanssa Raha-automaattiyhdistyksen tuella vuosina 2012-2014. Nykyään toiminnan ylläpidosta ja levittämisestä vastaa Mannerheimin Lastensuojeluliitto yhdessä Niilo Mäki Instituutin kanssa.

Sisältö

YLEISTÄ	3
TOIMINTA KÄYTÄNNÖSSÄ	4
TOIMINNAN KULKU	6
Ensimmäinen tapaaminen ja aikataulu	6
Tutustuminen	7
Tilat	7
Osallistuvat oppilaat	7
LUETTAVAN MATERIAALIN VALINTA	8
Yleiset materiaalit	9
Lukutuokion kulku	9
MAHDOLLISIA PULMATILANTEITA	10
YHTEYSTIEDOT	12

Lukumummi ja -vaari -toiminta tarjoaa:

- Lukuharjoitusta viikottain koulupäivän aikana
- Mallin sujuvasta lukemisesta
- Välitöntä positiivista palautetta
- Keskustelua luetusta aikuisen kanssa

Vleistä

MUKAVAA, ETTÄ TULET MUKAAN LUKUMUMMI JA -VAARI -TOIMINTAAN!

Toivomme, että Lukumummi ja -vaari –toiminnalla on positiivisia vaikutuksia niin osallistuvien mummi- ja vaarien kuin oppilaiden ja koulunkin arkeen. Lukumummit ja -vaarit lukevat kouluilla yhdessä niiden 2. – 6. luokkalaisten lasten kanssa, jotka tarvitsevat lisätukea lukemiseen tai suomenkielisen sanaston oppimiseen. Vapaaehtoiset tapaavat lapsia koulupäivän aikana kahden kesken.

Toiminta perustuu sukupolvien väliseen vuorovaikutukseen ja antaa loistavan mahdollisuuden verkottua koulun lähiympäristössä asuvien ikäihmisten kanssa ja ottaa heidät koulun arkeen mukaan. Lukumummit ja -vaarit mahdollistavat oppilaille kahdenkeskisen rauhallisen lukuhetken ja tarjoavat aikuisen jakamattoman huomion keskellä koulupäivää.

Suomessa lapset oppivat yleensä helposti tarkan kokoavan lukutaidon, mutta osalla lapsista on haasteita sujuvan lukutaidon saavuttamisessa. Lukemisen hitaus ja työläys näyttää johtavan lukemisen välttämiseen, mikä lisää riskiä syrjäytyä koulutuksesta ja työelämästä. Tarve myös suomea toisena kielenä puhuvien oppilaiden suomen kielen tukemiselle on perusteltu. Lisääntyneen kansainvälisen liikkuvuuden myötä myös maahanmuuttajataustaisten oppilaiden määrä Suomen kouluissa on lisääntynyt.

Kielen oppimisella on suuri merkitys koulunkäynnin sujumiselle ja näin myös laajemmin yhteiskuntaan kiinnittymisen kannalta. Lukumummit ja -vaarit tarjoavat yhden ratkaisun kielen oppimisen tukemiseen sekä yleisesti lisätukea tarvitsevien oppilaiden lukutaidon vahvistamiseen.

Lukumummi ja -vaari –toiminnan tarkoituksena on tarjota lapsille lisää lukukokemuksia ja lukevan aikuisen mallia sekä innostaa heitä lukemisen pariin yhteisten lukutuokioiden avulla. Lukumummit ja -vaarit tarjoavat tukea myös maahanmuuttajaoppilaille: suomi toisena kielenä –oppilaiden kanssa luettaessa keskitytään erityisesti sanavaraston kehityksen tukemiseen. Lukumummi ja -vaari –toiminta perustuu muualla kokeiltuihin yhdessä lukemisen tapoihin sekä erityisiin tutkimusperustaisiin sanaston tukemisen keinoihin. Lukumummien ja -vaarien lukutuokiot eivät kuitenkaan korvaa opetusta tai erityisopetusta.

Toiminta käytännössä

Koulussa tapahtuvaa Lukumummi ja -vaari toimintaa voi olla kahta erilaista:

1. TOIMINTAMALLI:

Lukusujuvuuden tukemista suomea ensimmäisenä kielenään puhuvan oppilaan kanssa

2. TOIMINTAMALLI:

Yhdessä lukemista ja sanavaraston kartuttamista suomea toisena kielenään puhuvan oppilaan kanssa

Jokainen vapaaehtoinen käy aluksi lukusujuvuus-perehdytyksen, jossa vapaaehtoiset perehdytetään sujuvan lukutaidon tukemiseen. Vapaaehtoiset voivat halutessaan käydä myös jatkokoulutuksen, jolloin heidät perehdytetään lukemaan suomea toisena kielenään puhuvien oppilaiden kanssa. Koulutuksessa vapaaehtoiset oppivat erilaisia tekniikoita sujuvan lukutaidon harjoitteluun sekä sanavaraston oppimisen tueksi. Jos vapaaehtoinen on käynyt molemmat perehdytykset, on hyvä keskustella vapaaehtoisen kanssa siitä, onko hänellä toiveita toimintamallista ja lukukaverista. Toimintaa harjoitetaan ensisijaisesti oppilaslähtöisesti ja tärkeintä on, että oppilaat saavat suurimman hyödyn.

Opettajan tehtävänä on sopia säännöllinen lukutuokioaika, valita osallistuvat lapset, etsiä yhdessä lasten kanssa sopivat kirjat sekä järjestää koulusta sopiva tila lukutuokioille. (tämän voisi korostaa myös jotenkin)

Toimintaa varten on tarjolla materiaalia ja infopakettia sekä opettajille että vapaaehtoisille.

Oppilaiden vanhempia tiedotetaan toiminnasta *Tiedote kotiin* -kirjeellä tai sähköisesti Wilman kautta. Näin vanhemmat voivat halutessaan ilmoittaa opettajalle, jos eivät halua lapsensa osallistuvan lukutuokioihin.

Rehtorin tiedotteen avulla voit informoida koulusi rehtoria toiminnasta.

Lukumummi tai -vaari on saanut perehdystä toimintaan, oman materiaalin sekä oppilaita varten kirjanmerkkejä, tarroja ja lukudiplomeja. Yhteydenotto kouluun opettajan ja vapaaehtoisen välissä tapahtuu perehdytyksen jälkeen, ensimmäisen tapaamisen sopimista varten. Paikallinen koordinaattori ottaa yhteyttä kouluun (rehtoriin tai opettajan) ja kysyy halukkuutta lähteä toimintaan mukaan. Tämän jälkeen hän luovuttaa opettajan ja vapaaehtoisen yhteystiedot toisille ja he sopivat keskenään ensimmäisen tapaamisen koululla.

Ensimmäisen tapaamisen ja muutaman lukutuokion jälkeen toiminta lähtee yleensä menemään omalla painollaan. Voitte jatkaa lukutuokioita niin kauan kuin koette sen hyväksi. Lopussa voi pitää vielä lopputapaamisen Lukumummin tai -vaarin kanssa. Vapaaehtoiset ovat yleensä hyvin kiinnostuneita oppilaan edistymisestä lukemisessa.

Toiminnan kulku

ENSIMMÄINEN TAPAAMINEN JA AIKATAULU

Lukumummi tai -vaari ottaa opettajaan yhteyttä perehdytyksensä jälkeen ja tällöin sovitaan **ensimmäisestä aloitustapaamisesta**. Ensimmäiseen tapaamiseen olisi hyvä varata aikaa kahdenkeskiseen tutustumiseen ainakin yhden välitunnin verran. **Tapaamisessa sovitaan koulupäivän aikana tapahtuvien lukutuokioiden aikatauluista ja niiden sijoittumisesta lukukauden ajalle**. Oppilaan lukutaidon ja/tai sanavaraston kehittymisen kannalta hyödyllisintä olisi pitää lukutuokioita säännöllisesti ja pidemmän aikaa mieluummin kuin harvemmin ja lyhyen aikaa.

Koulun arjessa yksi lukukerta viikossa näyttää toimivan käytännössä. Yhden oppilaan kanssa luetaan noin 20-30 minuuttia kerrallaan. Lukutuokiot voivat jatkua niin pitkään kuin opettaja ja vapaaehtoinen yhdessä sopivat. Hyvä olisi, jos niitä voitaisiin pitää ainakin kahden kuukauden tai yhden lukukauden ajan. Jos vapaaehtoinen on lukenut yhden lukukauden verran, voi hänen kanssa sopia jatkosta, haluaako jatkaa vielä lukutuokioita. Hän voi jatkaa saman oppilaan kanssa tai opettajan arvion ja oppilaan edistymisen mukaan voi lukea toisen oppilaan kanssa jatkossa.

TUTUSTUMINEN

Esittelethän Lukumummit ja -vaarit luokassasi. Lukutuokioiden lisäksi voit myös pyytää Lukumum-mia tai -vaaria esimerkiksi seuraamaan oppituntia tai mukaan johonkin yhteiseen mukavaan toimin-taan. Lukumummit ja -vaarit ovat yleensä kiinnostuneita siitä, millaista koulussa nykyään on.

Kun toivotat Lukumummit ja -vaarit tervetulleiksi, voit esitellä heidät koululla ja opettajainhuonees-sa. Voit vaihtaa Lukumummin tai -vaarin kanssa lyhyesti kuulumiset ennen tai jälkeen jokaisen lu-kutuokion. Lukutuokioiden päättyessä voi [Lukumummin tai -vaarin kutsua vielä lopputapaamiseen](#), jossa voitte yhdessä keskustella lyhyesti lukuhetkistä vaikkapa kahvikupin äärellä.

TILAT

On tärkeää löytää [koulusta sopiva tila lukutuokioille](#). Lukumummit ja -vaarit ovat toivoneet, että lukutuokiot voisivat olla aina samassa tilassa. Myös oppilaille on selkeämpää mennä lukemaan joka kerta samaan paikkaan. [Tilan olisi hyvä olla](#) häiriötön. Koulun hektinen arki voi olla yllätys monelle mummille ja vaarille, joten kohtaamisista olisi mukava tehdä mahdollisimman rauhallisia.

OSALLISTUVAT OPPILAAT

Opettaja päättää, ketkä oppilaista käyvät lukutuokioilla. [Lukutuokioihin suositellaan, toimintamal-lista riippuen, valitsemaan hitaita lukijoita tai oppilaita, joille ei muuten kerry lukukokemuksia tai jotka hyötyisivät lukemismäärän lisäämisestä. Vaihtoehtoisesti voidaan myös valita oppilas, jonka äidinkieli on jokin muu kuin suomi, ja joka tarvitsee tukea suomenkielisen sanavaraston oppimiseen.](#) Tällöin vapaaehtoisen Lukumummin tai -vaarin on täytynyt käydä perehdytys maahanmuuttajaoppi-laiden lukutaidon ja sanavaraston tukemiseen. Lukutuokioilla käynnin edellytyksenä on, että lapsi hallitsee peruslukutaidon, koska kyseessä on lukemisen sujuvoitumisen tai sanavaraston harjoittelu ja Lukumummit ja -vaarit eivät ole saaneet perehdytystä peruslukutaidon opettamiseen.

Opettaja tiedottaa vanhempia luokalla tapahtuvasta Lukumummi ja -vaari –toiminnasta valmiilla tiedotteella tai Wilman kautta. [Opettaja ohjeistaa vanhempia ilmoittamaan, mikäli he eivät halua lapsensa osallistuvan lukutuokioihin.](#)

Luettavan materiaalin valinta

Opettaja järjestää kirjat lapsille. Oppilaat olisi hyvä ottaa mukaan kirjan valintaan lukumotivaation edistämiseksi. Opettaja voi tarkistaa oppilaan itse valitseman kirjan ja hyväksyä lukutuokioille soveltuvaksi. Jos oppilas ei osaa tai halua valita itselleen sopivaa kirjaa, opettaja voi antaa hänelle muutaman vaihtoehdon, joista valita. **Samaa kirjaa olisi hyvä olla kaksi kappaletta:** toinen oppilaalle ja toinen Lukumummille tai -vaarille. Tämä helpottaa lukemista lukutuokioilla.

Kirjaksi olisi hyvä valita teos, jonka aihepiiri kiinnostaa oppilasta. Luettavaksi **ei oteta oppikirjoja**, koska kyseessä ei ole erityisopetustunti tai muu opetussuunnitelmaan sidottu toiminta. Kirjan olisi hyvä olla **helppolukuinen, ei kuitenkaan tavutettu versio**.

Tarkempia ohjeita luettavan kirjan valintaan

Tässä muutamia hyväksi havaittuja vinkkejä kirjavalinnan tueksi:

- Houkutteleva kirjan kansi motivoi aloittamaan.
- Uudet tai uudehkot kirjat yleensä kiinnostavat enemmän kuin vanhemmat.
- Nuoremmilla lukijoilla kuvat voivat lisätä lukuintoa, koska ne pilkkovat tekstiä pienempiin pätkiin.
- Kirjan sivumäärä kannattaa ottaa huomioon mietittäessä, ehtiikö oppilas lukea kirjan loppuun lukutuokioiden aikana. Toisaalta voi olla, että oppilas motivoituu lukemaan pidemmän kirjan loppuun yksin.
- Käännöskirjoissa kannattaa katsoa, kuinka paljon tekstissä vilahtelee haastavia vieraskielisiä nimiä tai muita sanoja ja arvioida, vaikuttavatko nämä sanat luettavuuteen ja lukumotivaatioon. Oppilaalle itselleen mielenkiintoinen aihe (esim. hevoset, lemmikkieläimet, jääkiekko, jalkapallo) saattaa auttaa sopivan kirjan löytämisessä.
- Kirjasarjojen etuna on, että kun oppilaalle löytyy mieluinen kirja, yhden kirjan lukeminen saattaa innostaa lukemaan sarjan muutkin kirjat.

Lähde: opettaja Ilkka Kinnusen esitelmä, Jyväskylä, kevät 2013.

YLEISET MATERIAALIT

Oppilas saa Lukumummilta tai -vaarilta oman kirjanmerkin aloittaessaan lukutuokiota. Lukutuokioiden loppuessa Lukumummi tai -vaari jakaa säännöllisesti lukutuokioilla käyneille oppilaille diplomit.

LUKUTUOKION KULKU

Lukutuokioilla Lukumummi tai -vaari ja oppilas vaihtavat alussa lyhyesti kuulumisia, ja muistelevat viimeksi luettua. Tämän jälkeen he lukevat kirjaa ja lopussa keskustelevat lyhyesti luetusta. Vapaaehtoisia perehdytetään käyttämään kolmea lukutapaa:

1. **Mallilukemisessa** Lukumummi tai -vaari lukee ensin esim. yhden lauseen ja oppilas lukee saman lauseen tämän jälkeen.
2. **Vuorolukemisessa** luetaan tekstiä vuorotellen eteenpäin esim. lause kerrallaan.
3. **Yhdessä lukemisessa** luetaan tekstiä yhteen ääneen samaan tahtiin.

Lukumummeja ja -vaareja kehoitetaan pyytämään lasta tarvittaessa korjaamaan väärin luetut sanat, jos niiden merkitys muuttuu. Muutoin virheisiin ei puututa luettaessa. Lukutuokioiden tarkoitus on innostaa lapsia lukemaan, ei opettaa.

Mahdollisia pulmatilanteita:

1.

LUKUMUMMI TAI -VAARI EI PÄÄSE SOVITTUNA AIKANA

Sopikaa toiminnan alussa Lukumummin/vaarin kanssa yhteinen viestittelykanava, jossa ilmoitatte lukutuokioiden peruuntumisesta. Näin kenenkään aikataulu ei kärsi peruttujen lukutuokioiden takia. Yleensä tekstiviesti on toiminut hyvin.

2.

LAPSI ON POISSA KOULUSTA

Muistathan aina ilmoittaa Lukumummille tai -vaarille, jos aikataulussanne on poikkeuksia tai oppilas on vaikkapa sairauden vuoksi poissa koulusta. Jos lapsi on sairastunut, voit lähettää Lukumummin tai -vaarin kanssa lukemaan "varaoppilaan".

YHTÄ AIKAA LUKUTUOKION KANSSA
ONKIN JOKIN TAPAHTUMA, JOSTA
OLET UNOHTANUT ILMOITTA

3.

Mikäli olet unohtanut ilmoittaa Lukumummille tai -vaarille, että lukutuokiota ei voidakaan järjestää jonkin koulun tapahtuman vuoksi, voit kutsua mummin tai vaarin mukaan tapahtumaan.

Lukumummin tai -vaarin yhteystiedot

TÄLLE SIVULLE VOIT KIRJATA LUKUMUMMIN TAI -VAARIN YHTEYSTIEDOT
SEKÄ YHDESSÄ SOVITUT AIKATAULUT:

Lukumummi /-vaari: _____

Sähköpostiosoite: _____

Puhelinnumero: _____

YHDESSÄ VAPAAEHTOISEN KANSSA SOVITTUA:

Aikataulu:

.....

.....

.....

.....

.....

Lopputapaaminen:

.....

.....

.....

.....

MLL:N PIIRIN/PAIKALLISYHDISTYKSEN YHTEYSTIEDOT:

Yhteyshenkilö:

.....

Sähköpostiosoite:

.....

Puhelinnumero:

.....

YLEISET TOIMINNAN YHTEYSTIEDOT:

lukumummit@nmi.fi

www.lukumummitjavaarit.fi

instagram.com/lukumummit/

facebook.com/lukumummitjavaarit

*Lukeminen
kannattaa aina!*

